

JOANNA TÖYRÄÄNVUORI

Udjahorresnetin piirtokirjoitus

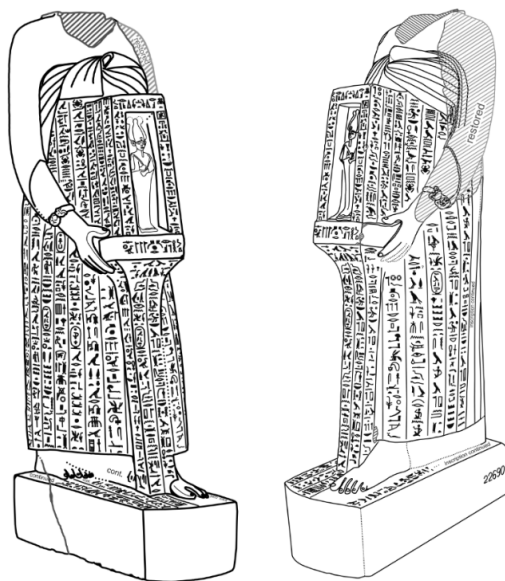
Johdanto

Udjahorresnetin piirtokirjoitus on egyptiläisten faraoiden Ahmose II:n ja Psamtik III:n henkilöäkärin sekä laivaston komentajan biografia eli elämäkerta. Tämä oli korkea-arvoinen virkamies, jolla oli yhteyksiä sekä Deltan alueen Saisin temppelidynastiaoihin että kuninkaalliseen perheeseen. Perheensä nuorimpana poikana hän ei kuitenkaan perinyt pappis-oikeutta, vaan loi oman uransa virkamiehenä ja upseerina. Udjahorresnetia on verrattu Vanhan testamentin Esraan, sillä tämän vastuulla oli paikallisen kultin ja lain elvyttäminen persialaisajan Egyptissä, sekä Nehemian elämäkertaan. Piirtokirjoitus on kirjoitettu liuskekivistä valmistetun, tummanvihreän ihmistä esittävän patsaan (VM 196) kehon ympäri kiertävään vaatteeseen sekä tämän kantamaan pienoispyhäkköön, jonka sisällä on Osiris-jumalan korkokuva. Patsas, jonka pää on murtunut irti, on nykyisessä koossaan 70 cm korkea, mutta on alun perin ollut korkeampi. Ilmeisesti renessanssiaikana patsaaseen liitettiin siihen alun perin kuulumaton pää. Piirtokirjoitus kiertää patsasta vertikaalisissa riveissä. Patsaan takana on obeliskinmuotoinen pylvä, johon on myös kirjoitettu kolme riviä tekstiä. Patsas löytyi Neit-jumalattaren temppelistä Egyptin Saisista. Tämänkaltaisia patsaita kutsutaan nimellä naoforos eli ”temppelin kannattelija”.

Piirtokirjoituksen sisältö kertoo egyptiläisen hovimiehen Udjahorresnetin elämästä. Piirtokirjoitus on ajoitettu 500-luvun loppuun eaa., sillä Udjahorresnetin (tunnetaan myös muodossa Wedjahorresne) uskotaan kuolleen vuonna 515 eaa. Elämäkerran mukaan hän oli osallistunut egyptiläisten ja persialaisten väliseen Pelusionin taisteluun, jonka

tuloksena persialaiskuningas Kambyses II valloitti Egyptin. Udjahorresnet toimi myöhemmin kuninkaan sekä tämän seuraajan Dareios I:n henkilöäkärimä. Jälkimmäisen kuninkaan seurassa Udjahorresnet vieraili Persian pääkaupungissa Susassa. Udjahorresnetin itsensä hauta löydettiin Abusirista 1980-luvulla, mutta tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, kuoliko Udjahorresnet Egyptissä vai Persiassa.

Patsas on Gregoriano Egizio museossa Vatikaanissa. Se on sijainnut Italian alueella Rooman keisarin Hadrianuksen hallituskaudesta lähtien, kuuluen tämän egyptiläiskokoelmaan Villa Tivolissa. Egyptologian isä Jean François Champollion kopioi piirtokirjoituksen Napoleonin Egyptin kampanjan jälkeen ilmeisesti matkan herättämän mielenkiinnon myötä. Alla olevassa suomennoksessa rivinumerointi on jatkuva, mutta koska teksti kiertää patsasta nauhoina eikä sen aloituspaikka ole varma, teksti olisi mahdollista numeroida myös toisin. Tässä esitetty käänös alkaa pienoisyshäkön Osiriksen päältä.

KUVA 1. Udjahorresnetin patsas sekä oikealta että vasemmalta puolelta. Patsaan pää ja vasen käsi ovat murtuneet. (Piirros: Melanie Wasmuth)

AJOITUS: 500-luku eaa.

KIELI: Jälkiklassinen egypti, hieroglyfikirjoitus

KIRJOITUSMATERIAALI: Liuskekivi

LÖYTÖPAIKKA: Villa Tivoli, Italia

NYKYINEN SIJAINTI: Museo Gregoriano Egizio, Vatikaani

EDITIO: Posener, 136

Käännös

¹Kuninkaan uhri Osiris-Hemagille: tuhansia leipiä, olutta, lihaa ja lintuja sekä kaikkia hyviä asioita. (Tämä on annettu) ylimmän lääkärin Udjahorresnetin ka-hengen puolesta, jota Saisin noomin (maakunnan) jumalat kunnioittavat.

²Kuninkaan uhri Osirikselle, joka asuu Mehiläisen talossa: hautajaisuhri leivästä, oluesta, lihasta, linnusta, alabasterimaljoista, vaatteista, suitsukkeesta, hajuvedestä ja kaikista hyvistä asioista. (Tämä on annettu) ylimmän lääkärin Udjahorresnetin ka-hengen puolesta, jota Saisin noomin jumalat kunnioittavat.

³Voi, Osiris! Ikuisuuden herra! Ylilääkäri ⁴Udjahorresnet pitelee sinua sylissään ⁵suojellakseen sinua. Käskeköön ka-henkesi kansan tekemään kaikenlaisia hyviä asioita hänen puolestaan, ⁶sillä hän seisoo vartiossa ikuisen valtaistuimesi takana. ⁷Tämä mies kunnioitti yhdessä mahtavan jumalattaren, jumalan äidin Neitin ja Saisin jumalten kanssa ruhtinasta, kuninkaallisen sinetin kantajaa ja ainutlaatuisia seuralaista, ⁸kuninkaan yksin todella tuntemaa ja rakastamaa kirjuria, hovikirjurien esimiestä, vankilan suurkirjurien esimiestä, palatsin johtajaa, ⁹Ylä- ja Ala-Egyptin kuninkaan Khnemibren kuninkaallisen laivaston amiraalia.

Ylä- ja Ala-Egyptin kuninkaan Ankhkaenren kuninkaallisen laivaston amiraali ¹⁰Udjahorresnet, linnojen johtajan poika, ylipapin, uhrien asettelijan ja uhrausveitsen käyttäjän, Neitin profetaan, Saisin noomin johtajan Peftaoneitin poika ¹¹sanoo: ”Kaikkien muiden maiden suurmungas Kambyses tuli Egyptiin ottaen kaikkien

muiden maiden muukalaiset mukaansa. Sitten kun hän oli valloittanut koko maan, ¹²he asettuivat sinne ja hänestä tehtiin Egyptin suuri hallitsija ja kaikkien muiden maiden suurkuningas. Hänen kuninkaallinen korkeutensa asetti minut yllilääkäriksi ¹³ja asetti minut asumaan kanssaan seuralaisenaan ja palatsin johtajana, sekä määräsi minut laatimaan itselleen arvonimet, hänen nimensä Ylä- ja Ala-Egyptin kuninkaana: Mesutira.”

”Pidin myös huolta siitä, että hänen kuninkaallinen korkeutensa tuli tietämään Saisin suuruudesta, ¹⁴suuren Neitin, joka on Ra-jumalan synnyttäjä, valtaistuimesta, joka paljasti synnytyksen (salat) ennen kuin synnytystä oli olemassa; sekä Neitin temppelin tärkeydestä, joka on taivas kaikkine ominaisuuksineen, ja että hän tiesi punaisen kruunun linnojen suuruuden, ¹⁵kuten myös kaikkien siellä asuvien jumalten ja jumalattarien (suuruuden), ja että hän tiesi Mehiläisen talon, taivaan herran hallitsijan asumuksen, suuruuden tärkeyden sekä että hän tiesi Resenetin ja Makhnetin suuruuden, Ra-jumalan asumuksesta ja Atumin talosta, jotka ovat kaikkien jumalten salaisuus.”

¹⁶Mies, jota hänen kaupunkinsa jumala ja kaikki muut jumalat kunnioittivat, ruhtinas, kuninkaallisen sinetin kantaja, ainutlaatuinen seuralainen, vain kuninkaan todella tuntema ja rakastama, ¹⁷yllilääkäri Udahorresnet, Atemirdisin poika, sanoo: ”Laadin anomuksen ¹⁸hänen kuninkaalliselle korkeudelleen, Ylä- ja Ala-Egyptin kuninkaalle Kambyseelle koskien niitä lukuisia muukalaisia, jotka olivat asettuneet Neitin temppeliin, ¹⁹jotta heidät ajettaisiin sieltä ulos (ja) jotta Neitin temppeli tulisi kunnostetuksi entiseen suuruuteensa. Niinpä hänen kuninkaallinen korkeutensa määräsi, että kaikki muukalaiset, ²⁰jotka olivat asettuneet Neitin alueelle tulisivat ajetuiksi ulos sieltä (ja) kaikki heidän talonsa ja heidän jätöksensä temppelissä tuho-taisiin ja jotta ²¹kaikki heidän tavaransa kannettaisiin pois temppelin seinien sisäpuolelta. Hänen kuninkaallinen korkeutensa määräsi Neitin temppelin puhdistettavaksi ja sen väen palautettavaksi sinne. ²²[] ja pappien aikataulu. Hänen kuninkaallinen korkeutensa määräsi suuren jumalan äidin Neitin omaisuuden tulot korvattavaksi, niin kuin myös Saisin jumalten kuten aiemminkin. Hänen kunin-

kaallinen korkeutensa määräsi ²³heidän juhlapäiviään ja juhla-
kueitaan (vietettäväksi) kuten aiemminkin. Hänen kuninkaallinen
korkeutensa määräsi nämä asiat, koska olin kertonut hänelle Saisin
suuruudesta, johon kaikki jumalat ovat asettaneet ikuiset valtaistu-
mensa.”

²⁴Mies, jota Saisin jumalat kunnioittavat, ²⁵ylilääkäri Udjahorresnet,
sanoo: ”Ylä- ja Ala-Egyptin kuningas Kambyses saapui Saiisiin. Hä-
nen kuninkaallinen korkeutensa tuli Neitin temppeliin henkilökoh-
taisesti. Kuten kaikki kuninkaas häntä ennen, hän kosketti lattiaa
hänen jumalallisen majestellisuutensa edessä. Kuten kaikki hyvät
kuninkaas hän toimitti suuren uhrin ²⁶koostuen kaikista hyvistä
asioista jumalan äidille suurelle Neitille sekä muille Saisin suurille
jumalille. Hänen kuninkaallinen korkeutensa teki näin, koska olin
kertonut hänen kuninkaalliselle korkeudelleen hänen jumalallisen
majesteettinsa suuruudesta, ²⁷itsensä Ra-jumalan äidistä.”

²⁸Osiris-Hemagin kunnioittama mies, ²⁹ylilääkäri Udjahorresnet
sanoo: ”Hänen kuninkaallinen korkeutensa teki kaikki hyvät asiat
Neitin temppelissä. Kuten kaikki kuninkaas häntä ennen, hän asetti
juomauhrit ikuisuuden herralle Neitin temppelin sisälle. ³⁰Hänen
kuninkaallinen korkeutensa teki tämän siitä syystä, että olin opasta-
nut hänen kuninkaallista korkeuttaan kaikissa hyvissä asioissa, joita
kaikki kuninkaas olivat toimittaneet temppelin mahtavuudessa, ju-
malten ikuisessa asumuksessa.”

³¹Saisin maakunnan jumalten kunnioittama mies, ylilääkäri Udja-
horresnet sanoo: ”Palautin mahtavan Neitin, jumalan äidin, talou-
den rahavirran ³²ikuisiksi ajoiksi, kuten herrani kuningas käski.
Hankin Saisin valtiattarelle Neitille lisää varoja kuten palvelija, ³³jo-
ka päihittää herransa. Olen kaupunkini hyväntekijä. Olen pelastanut
sen asukkaas suurelta onnettomuudelta, ³⁴joka oli kohdannut koko
maata ja minkälaista tässä maassa ei ollut koskaan ennen nähty.
Puolustin heikkoja ³⁵voimakkaita vastaan. Pelastin ne, jotka olivat
peloissaan kohdattuaan onnettomuuden. Annoin kaikille hyviä
asioita ³⁶silloin, kun he eivät pystyneet pitämään huolta itsestään.”

³⁷Kaupunkinsa jumalten kunnioittama mies, ylilääkäri Udjahorresnet sanoo: ”Minä olen isäni kunnioittama, äitini kehuma, ³⁸veljeni luottamuksen arvoinen. Hänen kuninkaallisen korkeutensa käskystä tein heistä profettoja ja annoin heille omistusmaat ³⁹ikuisiksi ajoiksi. Rakensin hienon haudan sille, jolla ei ollut hautaa. Ravitsin kaikki heidän lapsensa. Tein heidän taloistaan vakaat. Tein ⁴⁰heidän puolestaan kaikki hyvät asiat, kuten isä tekee pojalleen, suuren onnettomuuden ⁴¹kohdattua tätä maakuntaa, suurten onnettomuuksien ⁴²kohdattua koko maata.”

⁴³Ruhtinas, kuninkaallinen virkamies, ainutlaatuinen seuralainen, heidän kanssaan elävien profetta, Atemirdisin poika ylilääkäri Udjahorresnet sanoo: ”Hänen kuninkaallinen korkeutensa, Ylä- ja Ala-Egyptin kuningas Dareios (eläköön hän ikuisesti!) lähetti minut takaisin Egyptiin hänen korkeutensa ollessa Elamissa, tultuaan kaikkien vieraiden maiden suurkuninkaaksi ja Egyptin yksinvaltiaaksi. Hän määräsi minut elvyttämään Elämän talot ⁴⁴[] sen jälkeen, kun ne olivat rapistuneet. Vierasmaalaiset toivat minut maasta toiseen, kunnes saavuimme Egyptiin, molempien maiden herran käskyn mukaan.”

”Tein mitä hänen kuninkaallinen korkeutensa oli määrännyt. Minä toin opiskelijoita (Elämän taloille), syntyperäisten poikia – heidän joukossaan ei ollut rahvaan poikia. Asetin heidät kaikkien opettajien opastettavaksi ⁴⁵[] kaikki heidän toimensa. Hänen kuninkaallinen korkeutensa määräsi, että heille oli toimitettava kaikki tarvitsemansa, jotta he saisivat työnsä tehtyä. Minä annoin heille kaiken heidän tarvitsemansa sekä kaikki kirjurien välineet, kuten on aina ollut. Hänen kuninkaallinen korkeutensa teki tämän, koska hän tiesi kuinka hyödyllinen tämä taito on sairaudesta selviämiseksi sekä sille, että jumalten nimet, heidän temppeleinsä, heidän talouksiensa rahavirrat ja niiden rituaalit muistetaan ikuisesti.”

⁴⁶Ylilääkäri Udjahorresnet sanoo: ”Kaikki minun herrani kunnioittivat minua kaikkina elämäni vuosina. He antoivat minulle kultaisia koristuksia ja kaikkia hyviä asioita.”

⁴⁷Neitin kunnioittama mies sanoo: ”Saisin suuret jumalat! ⁴⁸Muistakaa kaikki ylilääkäri Udjahorresnetin tekemät merkittävät asiat! Pitäkää huoli siitä, että hänelle tehdään kaikki hyvät asiat ja huolehtikaa siitä, että hänen hyvä maineensa säilyy tässä maassa rikkumattomana!”

Huomioita

- 1 **Osiris-Hemag:** Egyptin Deltan alueella Osiriksen uskottiin olleen haudattu Saisin kaupunkiin. Hemag oli kullasta ja jalokivistä valmistettu astia, jonka kautta Osiriksen uskottiin syntyvän uudelleen.
Udjahorresnet: Nimi tarkoittaa ’Etelän Horus on terve’.
Sais: Ala-Egyptin viidennen maakunnan Sap-mehin (’pohjoinen kilpi’) alueellinen pääkaupunki Sais (Sau) oli Udjahorresnetin elinaikana eli niin kutsutun saasilaisen 26. dynastian aikana (664–525 eaa.) koko Egyptin pääkaupunki.
noomin: Muinainen Egypti oli jaettu maakuntiin, joita Ala-Egyptissä oli 20 ja Ylä-Egyptissä oli 22. Noomeja johtivat maaherrat eli noomarkit.
- 2 **Mehiläisen talossa:** Mehiläisen talo tai temppele (*hwt-bit*) oli Osiriksen pyhäkkö, mutta saattaa myös viittata Neit-jumalattareen, jonka symboli oli mehiläinen.
ka-hengen: Muinaiset egyptiläiset uskoivat ihmisellä olevan useita henkiä tai sieluja. Ka-henki oli syntymässä saatu ominaisuus, joka ymmärrettiin elinvoiman ilmentymäksi, elämänhengeksi, jota ravittiin ruualla ja juomalla niin elossa ollessa kuin myös kuoleman jälkeen.
- 3 **ylilääkäri:** *wr zwnw* on kirjaimellisesti suurin lääketieteeseen erikoistunut kirjuri.
- 7 **Neitin:** Saisin suojelusjumalatar, jonka nimi tarkoittaa ’kauhistuttavaa’ (*nt* tai *nrt*). Neit oli varhaisimpia egyptiläisiä jumaluuksia, joka tunnettiin jo ensimmäisen dynastian aikana. Neitiä pidettiin ensimmäisenä olevana ja luojajumalattarena sekä viisauden ja äitiyden ilmentymänä.

- ⁸ **hovikirjurien:** kirjaimellisesti 'yhteenkokoontumisen kirjurit'.
- ⁹ **Khnemibre:** farao Ahmosen tai Amasiksen kutsumanimi. Nimi tarkoittaa 'Hän, joka syleilee Ra-jumalan sydäntä'.
- Ankhkaenre:** farao Psamtik III:n kutsumanimi. Nimi tarkoittaa 'Ra-jumalan ka-henki on elävä'.
- ¹⁰ **ylipapin:** kherp-pappi, Saisin ylipapin nimitys.
- uhrien asettelijan:** renep-papit hoitivat rituaaleja ja uhrasivat kuolleille.
- uhrausveitsen käyttäjän:** khepetwedet-papit vastasivat uhraamisesta. Khepet oli uhrauksessa käytetty veitsi.
- Peftaoneitin:** Peftaoneit niminen henkilö toimi myös ylilääkärinä Saisissa. Kyseessä lienee Udjahorresnetin isä. Peftaoneitin nimissä tunnetaan saman tyyppinen naoforos-patsas, joka on Louvressa (inventointinumero Louvre A93).
- ¹³ **Mesutira:** Kambyseen egyptiläinen hallitsijanimi tarkoittaa 'Ra-jumalasta syntynyt'.
- ¹⁴ **punaisen kruunun:** Nimitys *ḏsrt* viittaa Ala-Egyptin kruunuun, joka on saanut nimensä aavikon eli punaisen maan mukaan. Faraon kaksoiskruunu *shm.ti* muodostui punaisesta kruunusta sekä Ylä-Egyptin valkoisesta kruunusta (*hdt*).
- ¹⁵ **Resenet ja Mekhnet:** Resenet oli pyhäkkö Neitin temppelissä ja Makhnet viittaa Ra-jumalan alukseen.
- ¹⁷ **Atemirdisin:** Atemirdis oli Udjahorresnetin äiti. Nimi tarkoittaa 'Atum on antanut hänet'.
- ²² **aikataulu:** mahdollinen käännös on myös 'tuntipapit'.
- ³¹ **talouden:** Kyse on uskonnollisesta *wagf*-taloudesta, joilla oli oma veronkanto-oikeus.
- ³³ **suurelta onnettomuudelta:** kirjaimellisesti kyseessä on 'suuri raivo'.
- ³⁸ **profeettoja:** Termi *hm ntr* tarkoittaa sananmukaisesti jumalan palvelijaa tai jumalan huutajaa.
- ⁴³ **Elämän talot:** Termillä *pr ankh* ilmeisesti viitataan jonkinlaiseen sairaalaan.

Kirjallisuutta

Baines, John

1996 "On the Composition and Inscriptions of the Vatican Statue of Udjahorresnet." *Studies in Honor of William Kelly Simpson*. Ed. P. D. Manuelian. Boston: Museum of Fine Arts, 83–92.

Bares, Ladislav

1999 *Abusir IV: The Shaft Tomb of Udjahorresnet at Abusir*. Excavations of the Czech Institute of Egyptology. Prague: The Karolinum Press.

Blenkinsopp, Joseph

1987 "The Mission of Udjahorresnet and Those of Ezra and Nehemiah." *Journal of Biblical Literature* 106, 409–421.

Lloyd, Alan B.

1982 "The Inscription of Udjahorresnet: A Collaborator's Testament." *Journal of Egyptian Archaeology* 68, 166–180.

Posener, Georges

1936 *La première domination perse en Égypte*. Kairo: Imprimerie de l'institute français d'archaéologie orientale.

Tulli, Alberto

1941 *Il Naoforo Vaticano*. *Miscellanea Gregoriana*, 211–280.

Wasmuth, Melanie

2017 "Persika in der Repräsentation der ägyptischen Elite." *The Journal of Egyptian Archaeology* 103(2), 214–250.